

Mainzer Beobachter

Weblog van Jona Lendering

Romeinse bestuurlijke correspondentie

ON NOVEMBER 22, 2018 NOVEMBER
22, 2018 / DOOR JONA
LENDERING / INGESCHIEDENIS,
KLASSIEKEN, MIDDEN-OOSTEN,
OUDHEID, ROMEINSE RIJK

Een jaar of twintig geleden werd ik benaderd met de vraag of ik in Madurodam een lezing kon verzorgen over een historisch persoon die kon doorgaan voor interim-manager. Ik koos voor de Romeinse senator Plinius de Jongere (<http://www.livius.org/articles/person/pliny-the-younger/>), die ten tijde van keizer Trajanus (<http://www.livius.org/articles/person/trajan/>) orde op zaken stelde in de in problemen verkerende provincie Bithynië-Pontus, zeg maar het noorden van het huidige Turkije. Die lezing groeide later uit tot mijn eerste boekje (<https://mainzerbeobachter.com/mijn-boeken/een-interim-manager-in-het-romeinse-rijk-plinius-in-bithynie/>).

Hoe groot de problemen in Bithynië-Pontus waren, valt moeilijk uit te maken, want je weet nooit hoe representatief de bronnen zijn, maar het staat vast dat in de voorafgaande jaren rechtszaken dienden in de Senaat en dat Plinius tijdens zijn verblijf de bizarre titel van *legatus Augusti pro praetore consulari potestate ex senatusconsulto missus* voerde, “krachtens Senaatsbesluit door de keizer gezonden gouverneur met consulaire bevoegdheden”. Zelfs in het Nederlands herken je dat daar iets raars aan de hand is: is Plinius nou uitgezonden door de Senaat (<http://www.livius.org/articles/concept/senate/>) of door de keizer? En ook: is het niet wat curieus een gouverneur, die toch een duidelijk mandaat had, te voorzien van consulaire bevoegdheden?

Zekerheid bestaat in dit ondermaanse helaas nooit en zéker niet als we het hebben over de Oudheid, maar het scenario is plausibel dat Trajanus ingreep in een normaliter door de Senaat bestuurde provincie die in zwaar weer was geraakt. Daarom werd Plinius gestuurd, voor een ongebruikelijke termijn, met buitengewone bevoegdheden en met tien jaar meer ervaring dan gebruikelijk was voor de functie van gouverneur.

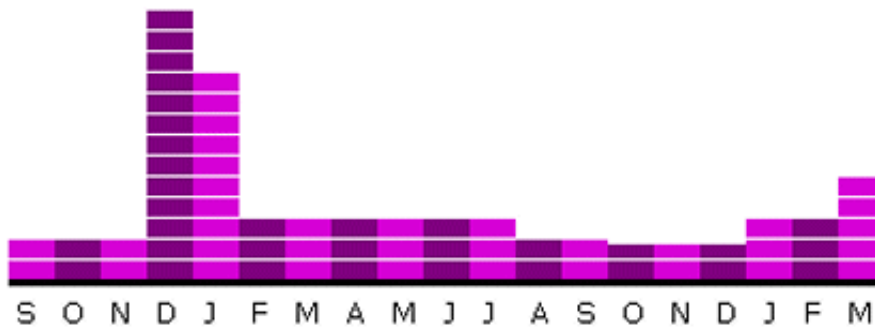
Zijn correspondentie aan Trajanus is overgeleverd mét de keizerlijke rescripten. Vaak lijkt het te gaan om trivialiteiten, maar vermoedelijk wilde de keizer precies op de hoogte zijn van wat er zoal gebeurde in het crisisgebied. En ook al oogt Plinius vaak wat dociel, hij weet hoe hij de vorst moet bespelen. Zo hangt hij, als hij een plan heeft om achter Nicomedia (<http://www.livius.org/articles/place/nicomedia-izmit/>) een kanaal te gaan graven, de keizer een worst voor:

Graag wil ik wijzen op projecten die evenzeer passen bij uw eeuwigheid als bij uw roem, en waarin uiterlijke schoonheid en praktisch nut samengaan.

In andere brieven herken je hoe tactvol Plinius weet te opereren. Bij een boekenonderzoek in het stadje Apamea krijgt hij te horen dat de gemeente hem graag inzage geeft in de financiën maar dat nog geen gouverneur dit eerder heeft gevraagd. Anders gezegd: we willen het liever niet. De gouverneur laat de mensen in hun waarde – ze moeten maar een verzoekschrift aan de keizer sturen – en vraagt Trajanus om advies. De hete aardappel is doorgeschoven. Trajanus begrijpt wat van hem wordt verwacht en schrijft dat de stad Plinius moet toelaten. Met dit rescript bewapend kan Plinius zijn werk gaan doen zonder de Apameeërs te schofferen.

Soms proef je dat Plinius zijn geduld met de Bithyniërs verliest. Een rechtszaak vat hij samen met de schitterende woorden “Aan beide zijden werd veel gezegd. Ook over de zaak zelf.”

De interim-manager opereerde heel systematisch. Als je de publicatiedatum van de brieven in een grafiekje zet, zie je dat Plinius in de eerste maanden de problemen heeft geïnventariseerd, vervolgens opheldering heeft gevraagd met een stortvloed aan brieven en daarna, toen hij begreep hoe hij het allemaal moest aanpakken, aanzienlijk minder vragen had. Hier is een overzicht:

De brieven zijn onlangs in het Nederlands vertaald door de onvermoeibare Vincent Hunink (*full disclosure*: ik ken hem persoonlijk) en door Roald Dijkstra en voorzien van de titel *Majesteit!* Ik heb het boekje met plezier gelezen, deels omdat het gewoon leuk is het Romeinse bestuursapparaat in actie te zien, deels door de herinnering aan mijn eersteling. Het leest vlot weg: reis met de trein heen en weer van Amsterdam naar Dronten en je hebt het uit.

Tot slot nog een kleine kanttekening van de soort waarmee je als blogger nog een bijdrage kunt leveren aan een verbeterde tweede druk: dat kanaal bij Nicomedia – het is wat al te pessimistisch als aantekening te geven dat “nadere details ontbreken”. Zie het nauwelijks hypothetische plattgrond in het naslagwerk *Neue Pauly*, deel 6, blz.236 voor een landkaart en blz.234 voor drie Byzantijnse (<http://www.livius.org/articles/misc/byzantine-empire/>) bronnen.